
Laca

Tijdingen

Driemaandelijks tijdschrift van LACA.
Geschied- en Heemkundige Kring van Laken

Jaargang 7 - Nummer 4 - juni 1996

Laken

Wapen van de Koninklijke
Residentie Laken
Koninklijk Besluit van 20 april 1857

Verantwoordelijke uitgever:
Leon Candau, Rode Kruislaan, 15, 1020 Brussel, tel. 02/268.69.58
Afgiftekantoor : 1020 Brussel 2

➔ TEN GELEIDE ➔

1. - IN MEMORIAM

Op 20 april 1996 overleed Mevrouw Denise Cools-Pulinckx. Een ongeneeslijke kwaal had haar gestel ondermijnd. Geestelijk was zij zich hiervan terdege bewust maar ze droeg haar lot met voorbeeldige berusting en gelatenheid. Tijdens de fatale uren, voorafgaand aan het ultieme afscheid, werd ze met palliatieve zorgen begeleid.

Naast haar dagdagelijkse inzet voor haar gezin vervulde zij in alle bescheidenheid, vanaf het begin van de stichting van LACA, nu zeven jaar geleden, een belangrijke, weliswaar onmisbare taak achter de coulissen van onze Geschied- en Heemkundige Kring.

Haast tot aan het bittere einde van haar schoonmenselijk leven heeft zij, volledig belangeloos, en met schier onfeilbare accuratesse, alle copij-teksten van LACA Tijdingen op tik- en taalfouten gecorrigeerd. En dat is geen sinecure. Proef op de som, vertegenwoordigt dit aanzienlijke pakket een 800- tal bladzijden. Il faut le faire ... We zullen haar missen die trouwe en ijverige dame !

Schrijdend voorbij haar stoffelijk overschot in het Vilvoordse crematorium welden woorden van smart op in ons gemoed, woorden van onmacht tegenover het onvermijdelijke ...

"Vaarwel, Denise, je hebt in Laken niet meer de plots ingrijpende onstuimige lente zien ontluiken, niet meer gewandeld door straten, afgezoomd met roze kersebloesem ...

Vaarwel, Denise, geen enkele opdracht was je te zwaar, nooit. Waak a.u.b. van daaruit waar je nu bent over LACA en leid de hand die in de toekomst, net als jij naar stekelige spellingsnaaldjes zal speuren, verborgen in de hooibergen van onze onvolmaakte zinnen en paragrafen !

Vaarwel Denise, wij houden een onverwoestbare herinnering aan je over en danken je voor je trouwe verkleefdheid aan onze Kring, een herinnering fris als nooit verwelkend lentegroen !"

In naam van het kernteam en alle leden van LACA bieden wij de Heer Cools-Pulinckx, zijn gezins- en familieleden onze welgemeende gevoelens van innig medeleven aan in het droevig verlies dat hen zo pijnlijk getroffen heeft.

En wij besluiten met een individuele expressie van ons intiemste rouwbeklag :

Voor Denise ... †

*In Laken dringt de late lente door,
Bedwelmend woekert felle kleurenpracht.
Alom Japanse kerselaars in koor,
Bezingen hoop op nieuwe polsslagkracht !*

*Maar ergens slaat men nu de luiken neer.
De strijd gestreden, laatste ademtocht ...
Je ging plots heen, er is geen ommekeer
Voor 't moederhart dat om het leven vocht !*

*Wij, die Laken schroomvol evoceren
In woord en beeld, aan 't eigen heem verkleefd
Moeten nu jouw trouwe ijver deren !*

*Hier, in schaduw van magnoliabomen
- Symbool van 't schone dat j'hebt nagestreefd -
Treuren wij om wat ons werd ontnomen !*

L. Candau

21/4/1996

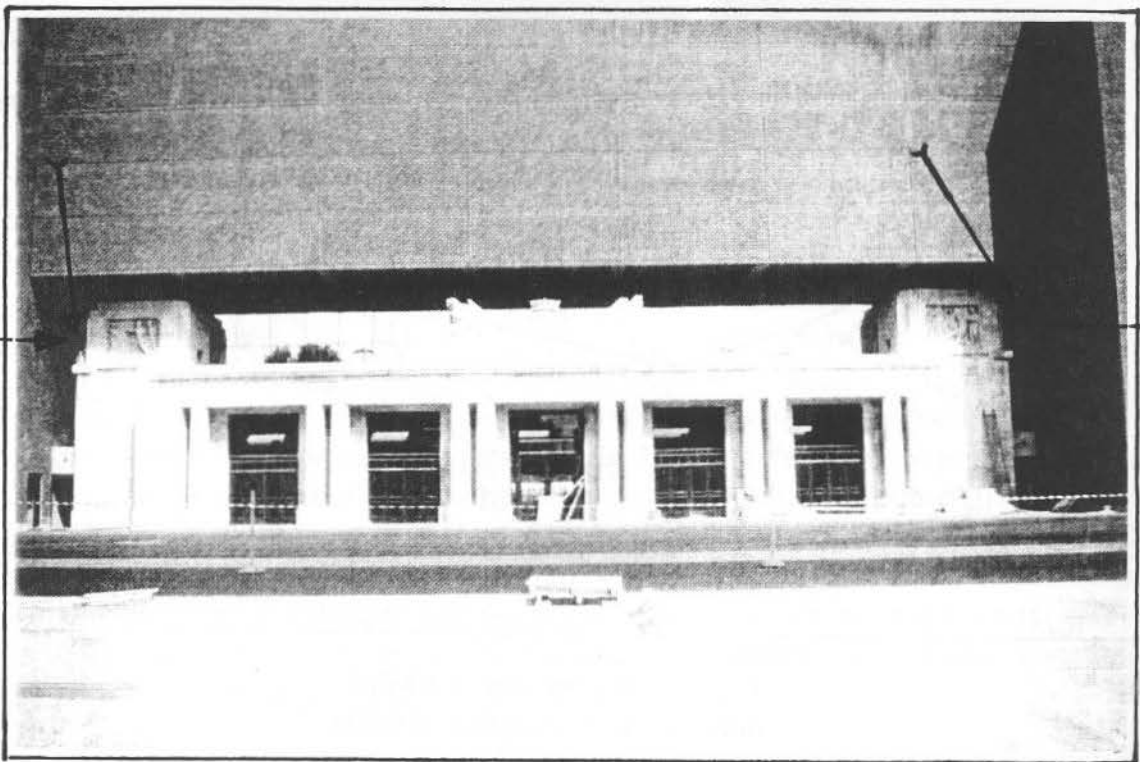

2.- VOORGEVEL VAN HET KONING BOUDEWIJNSTADION EEN ILLUSTRATIE OM AF TE RONDEN

De beperkte publicatieruimte in LACA Tijdingen, nummer 3, maart 1996, noopte tot inkorting van de "Ten Geleide"-rubriek. De lezer had zich een betere voorstelling kunnen maken van de plaats waar de aan het zicht onttrokken beeldhouwwerken zich nu bevinden, aan de hand van fotografisch materiaal. Aan deze lacune wordt nu voldaan (zie aanduiding met pijl).

De blinde betonnen muur met het (verplicht) behoud van de oorspronkelijke toegangspoort, voorzien in het eerste ontwerp van de Antwerpse architect Bob Van Reeth, onderging weliswaar een volledige metamorfose doch het werk van twee befaamde beeldhouwers kan slechts na enig alpinistisch klimwerk bewonderd worden !

Werd bij de uitvoering der vernieuwingswerken van het stadion reeds geanticipeerd naar een nieuwe vorm van een Brusselse toeristische attractie, op de drempel van de 21ste eeuw ? Misschien kon deze trekpleister wel aanslaan bij de toekomstige adolescenten : *"Gevelklimmen naar het vergeten artistieke patrimonium"*.

3. - 100 JAAR N.V. ZEEKANAAL

De N.V. "Zeekanaal en haveninrichtingen van Brussel" viert dit jaar haar honderdste verjaardag. Onze actieve medewerkers H. Verstraete en G. Vanden Bussche wijden in dit nummer een bijzondere aandacht aan deze gebeurtenis.

L. Candau
Voorzitter

100 JAAR N.V. ZEEKANAAL EN HET LOFDICHT VAN GIJSBRECHT MERCX UIT 1561.

De N.V. "Zeekanaal en haveninrichtingen van Brussel", later bekend onder de benaming N.V. Zeekanaal, werd opgericht door een Koninklijk Besluit van 10 juli 1896.

Het vooropgestelde doel was de haven en het kanaal te moderniseren en aan te passen aan de verwachte zeetrafiëk van de 20e eeuw. Daartoe nam de stad Brussel het kanaal over (vanaf het benedenhoofd van de Leopoldbrug tot aan de Rupel) met al zijn aanhorigheden (1).

Bij dit 100-jarig bestaan van de N.V. Zeekanaal, blikken we met zekere bewondering terug naar proza en gedicht van Gijsbrecht Mercx, als Brusselaar 400 jaar geleden getuige van de inhuldiging van "*de nieuwe Schipvaart*". Hij gaf betrouwbaar en nauwkeurig het toenmalig tijdgebeuren in retorische verzen door aan het nageslacht. Gelukkig is dit bewaard gebleven.

Op bijgaande schets zien we hoe Hendrik Hondius in 1629 Laken plaatste ten opzichte van het kanaal Brussel-Willebroek.

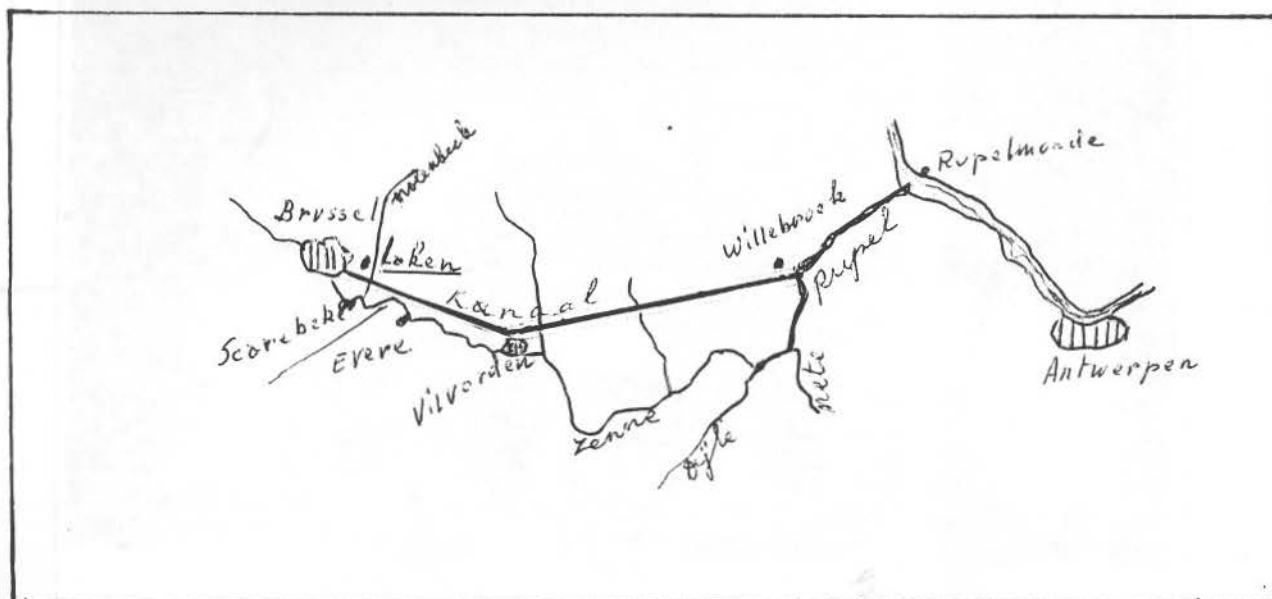

Fig. 1. Ligging van "LAKEN"
naar Hendrik Hondius (1629)

De publikatie van proza en gedicht

G. Mercx werkte het gedicht af in december 1561. De bekendste bron om het in zijn oorspronkelijke tekst te lezen is "*De Nieuwe Chronijcke van Brabant*", 1565 (2).

In het recente verleden werden delen van het gedicht besproken bij Henne en Wauters (1845) en werd het in zijn geheel gepubliceerd door G. De Groote in 1948.

Het woord "*LAKEN*" komt niet voor in het gedicht, maar de bedoeling van deze bijdrage is om toch gegevens te leveren over de geschiedenis van Laken en het eeuwfeest te gedenken.

De dichter

Gijsbrecht Mercx (1492 - ca 1565) was een Brussels rederijker en was 69 jaar toen hij het genoemde gedicht schreef. Hij heeft dus het gehele wordingsproces van het nieuwe kanaal meegemaakt. Hij was 20 jaar toen hij de dichter werd van de rederijderskamer "*De Boeck*" en zou een aanzienlijk deel hebben geschreven van de bovengenoemde "*Nieuwe Chronijcke*". Het gedicht is van zijn hand, want hij verwerkte zijn naam in de laatste verzen (3).

Levensbeeld van de dichter

In het prozagedeelte, dat de verzen voorafgaat, zet hij uiteen hoezeer juridische en internationaal politieke omstandigheden de aanleg van de "*Nieuwe Schipvaart*" over een tijdspanne van 80 jaar hadden uitgesteld. Net zoals heden stellen we vast dat ook toen een werk van openbaar nut grote beslommeringen geeft en véél geld kost, en tenslotte in gebruik genomen werd als de economische en politieke omstandigheden eventueel al aan het veranderen zijn.

Het was stellig te danken aan de moderne visie van heersers als de Boergondiërs en de Habsburgers, die hun XVII Nederlandse provinciën als één grote economische unie aanzagen, dat zij de eis van de Brusselse schepenen voor een zeeverbinding hebben ingewilligd. Zuiver opportunistische redenen speelden ook mee als de vorsten geld nodig hadden van hun Brabantse hoofdstad : eis inwilligen betekende stedelijke instemming voor de extra belasting door de landsheer gevraagd.

Overigens was het water toen de "*zachtste*" verkeersweg, zodat het voor het Hof, de hoogwaardigheidsbekleders en de handelaars, héél wat comfortabeler was om van Brussel naar Antwerpen rechtdoor te reizen langs een stuk kanaal. Al vlug kwam een geregelde dienst tot stand om beide steden te bedienen. Men vaarde maximum 5 uren van Brussel naar Willebroek, inbegrepen de tijd nodig om te versluizen. Mercx huldigde het voordeel aan tijdswinst omdat hij wist dat men nu op één dag van Brussel naar Antwerpen kon geraken en één vierde minder tol te betalen had dan langs de Zennerivier.

Maar het graven had ook zijn keerzijde.

De kosten liepen hoog op en aan de bevolking werden nieuwe belastingen opgelegd, uitgerekend in een tijd van economische crisis. Daar werd veel gemord in Brussel. Daarom hoopte Mercx in 1561 op betere tijden voor al

diegenen die graag goed bier drinken en het, wegens de verhoogde belastingen, niet konden betalen. Ook hoopte hij dat de vaders met veel kinderen hen voortaan wit brood zouden kunnen aanbieden, wat door het "*maelgelt*" blijkbaar onmogelijk was geworden.

Daarenboven werden landschap en landwegen doorsneden en moest men zich met behulp van overzetbootjes of enkele bruggen behelpen.

Door het onteigenen van gronden en huizen waren problemen ontstaan bij grondeigenaars maar, dichtte Mercx : "*Wat sij waren ghequelt, om huys, beemd, bosch mits menighen heere, Daer en gebrac (ontbrak) noyt gelt ...*" (verzen 413 - 416).

Zo ook verloor Laken dan, en nog eens in de 19e eeuw, gronden ten behoeve van het Brussels kanaal en werd het gebied rond de Zenne gescheiden van de dorpskerk van Laken.

Er werden nog geen gegevens gevonden of ook Laken met zijn 138 huizen extra belast werd. We weten wel dat er verschillende tarieven bestonden voor stad en platteland. Uit de getuigenis van Cosyn, die vermeldde dat Laken in 1331 was geannexeerd geworden bij Brussel en pas opnieuw autonoom werd in 1795, mogen we ervan uitgaan dat ook hier nieuwe belastingen werden geheven : "*Il s'étaient assujettis aux mêmes charges*" als hun grote buur Brussel (4).

Vergelijking van de uitgaven van 1565 en van 1591

Bij verwijzingen naar G. Mercx in recente literatuur wordt steeds vermeld ."*Die Nieuwe Chronijcke van Brabandt oft tvervolch vande oude*", gedrukt in Antwerpen in 1565.

Het gedicht werd heruitgegeven in 1591 (5).

Het gaat duidelijk om een heruitgave waarbij de tekst herzet werd. Daardoor slopen er soms nieuwe zetfouten in of werden andere verbeterd of werd de inhoud licht gewijzigd. Bij vergelijking kunnen deze lichte wijzigingen helpen om het gedicht beter te begrijpen. Zeer typisch verschijnen alle functies als *heer, borgemeester, lantmeter, kerk* met kleine letter in 1561, terwijl in 1591 met meer formalisme de hoofdletters zijn geplaatst. "Brussel" wordt steeds als *Bruessel* geschreven. De getallen worden nog met Romeinse cijfers aangeduid in 1561. In 1591 echter wordt de huidige schrijfwijze toegepast.

In de 30 jaar die liggen tussen de publikatie van beide boeken, greep een verandering plaats in de Nederlanden, die zo intens is als is gebeurd tussen Oost en West-Duitsland na Wereldoorlog II. Er was een muur van religieuze

onverdraagzaamheid en politieke overtuiging opgetrokken midden door de XVII Nederlandse Provinciën, die reikten van Duinkerken tot Friesland. Wat nu onze noordergrens is, ontstond toevallig door de militaire actie van 1585 en werd definitief in 1648. Wij bleven Spaans bezit en het Noorden maakte zich met zijn zeven Provinciën los. Voor Brussel en Antwerpen ging het Noorden stilaan verloren als belangrijk handels- en cultuurgebied.

Met tienduizenden vluchtten Brabanders naar het Noorden. Voor hen was het nodig dat boeken van hier herdrukt werden en met welke vreugde moeten zij, die hier het kanaal kenden, het gedicht van Mercx teruggevonden hebben.

Hetgeen M. Van Hamme schrijft dient genuanceerd te worden. In het gedeelte, sprekend over de feestelijkheden die met de opening gepaard gingen, is hij m.i. misleidend als hij beweert dat "*er een weelderige optocht te water werd gehouden, waaraan talrijke buitenlandse groepen deelnamen*" (6).

Voor Mercx waren de inwoners van Zierikzee, Gorcum, Alkmaar in 1561 geen buitenlanders, wel landgenoten. De religieuze vervolgingen gekoppeld aan economische crisis en politieke tegenstellingen, waren pas ontstaan omstreeks 1565 in geheel de Nederlanden en gaven als onverwachte wending een scheiding twintig jaar later (1585).

Wel alludeert Mercx op onrust in vers 409 : "*Al heeft er menich cranck geloof toe gedraeghen ...*".

De feestelijkheden

Aanplakbiljetten werden door de stad verstuurd, getiteld "*D'Innecompst der nieuwe Schipvaart der Stadt van Bruessele*" (de Blijde Inkomst van het Kanaal).

De stadsmagistraat nodigde eenieder uit om deel te nemen aan de feestelijke inhuldiging van het kanaal, door op vrijdag en zaterdag 10 en 11 oktober 1561 met boten de nieuwe vaart op te varen, dragend hun stadswapen.

De deelnemers konden prijzen winnen, naargelang er het meeste volk op de boot zat, het grootste aantal schepen, het mooiste versierd en wie van het verst kwam.

's Anderendaags, zondag, konden alle schepen die niet aan de prijskamp deelnamen, zich klaarmaken voor *D'Innecompste* aan het sas van Vilvoorde.

Voorts liet men weten dat vanaf 's maandags de 13de en verder de ganse week de rederijders hun toneelspelen zouden opvoeren (7).

G. Mercx bezong deze feestelijkheden in 126 verzen, op een totaal van 434 waaruit het gedicht bestaat. Iedereen voelde zich in feeststemming en het was overal feest. De schepen kwamen "*met hopen*" aan in de "*nieuwe riviere*", de stadsmagistraat liet een mis zingen in de Sint Niklaaskerk en hield een feestmaal. Daarop ging hij buiten de stad op een tribune zitten om als jury de prijzen toe te kennen. Locquenghien, zittend op een schip, begroette allen op de vaart en voor iedereen werd wijn geschonken. Er werd muziek gespeeld en kanonschoten gelost door de stadsmilities en vuurschoten van op de boten. De winnaars van *D'Innecompste* waren Antwerpen, Vilvoorde, Zierikzee, Gorcum en Alkmaar en zij ontvingen de beloofde prijzen.

"Het wasser feeste die weke al dore"; van maandag tot donderdag werden toneelspelen opgevoerd *"en oock de kinderen hebben hen wel ghequeten in spelen van sinen en batementen haer deel"*. Nog liep een schip binnen op de laatste oktoberdag. Geheel versierd met rood laken, bracht het op Sint Maartensavond de Prins van Oranje en zijn gevolg weg uit Brussel ; *"men sach se die vaert af fraey navigeren"*.

Het is mogelijk dat de stadsmagistraat opdracht had gegeven aan de Brusselse rederijderskamers, zoals De Crance, de Korenbloem, De Boeck om gelegenheidsgedichten te maken. Dit van Mercx kan één van deze zijn, hetwelk hij beëindigde na de feestelijkheden en misschien zelfs liet inlassen in de *"Nieuwe Chronijcke van Brabant"*.

Verlaten we nu met zekere weemoed de vrij kleurige illustratie van het feestelijk gebeuren van Mercx.

Neptunus, brug en kerk van Laken

Voorafgaand aan het gedicht, gaf de kroniekschrijver ons in proza al eerst bijzonderheden over de gebeurtenis van 1561, die we nadien ten dele terugvinden in het gedicht. Hij eindigde aldus : *"Die van Antwerpen wonnen den oppersten prijs ende binnen Bruessel werden doen seer veel triumphen ende blijenschappen bedreven ende twee groote constighe staken ghesteld op de nieuwe schipvaart als Neptunus ende Eolus"*.

Is het voorbarig te denken dat de keuze om Jan van Bologna's "Neptunus" aan de Dikke Linde te plaatsen, ingegeven werd door de vermelding van onze kroniekschrijver ? Immers van de Dikke Linde lopen twee wegen, enerzijds naar het kanaal - Van Praetbrug en anderzijds naar het kanaal - Lakensebrug. Op de tekening van het aanplakbiljet van 1561 staan inderdaad rechts en links twee beelden. Misschien rechts Eolus, god van de wind, met een geheven zwaard en rechts Neptunus die met zijn drietand op de grond steunt. Op latere afbeeldingen vinden we hen niet terug. Het kon hier dus wel om een tijdelijke versiering gaan (8).

Overvolck der Chronijcke bande Nederlanden / &c.

manieren van coopmanschap / die van Wilboozden met meest volck / daer quam een visschijp van Gorcum / ende een roggheschijp van Alckmaer. Die van Antwerpen wonden den oppersten prijs / en binnen Bzuessel werden doe seer veel triumphen ende blijsschappen bedruen / ende twee groote constighe statken ghestelt op de nieuwe schijpvaert / als Neptunus ende Colus.

In dit ghedichte soo vvoird elcken verclaert
Hoe der stadt van Bruessel is consent gegeven
Te moghen graven een nyuuy vwater oñ schijpvaert
Eerst by Maria Hertoghinne beseven,
Na byden Keyser Karolus verheven,
Als by twee vast Ottroyen is blyckende daer,
En t'vonnisse van Vrouvv Maria d'Keyen
Coninghinne en Regente int gulden laer
By Heer Ian van Locquengien gheexpedieert hier naer.

Ter eeren der stadt van Bruessel verheven
Is dit den goetdvillighen Lesers gheschreven.

Alle die de rechte waerheyt beminnen
Beminnen moet ick se met herten blijde
Blijde wil ick maken haren gheest van bingen
Binnen t'pyeel van Bzuessel te desen tijde
Tijde en stonde van discorde oft strijde
Bestrijde elck bozgher nu met cloecken moede
Woede ende mat moeten sy worden mit wijde
Wijde van ons vlieden tot haren onspoede
Die onspoede ons tonnen Godt van ons hoede.

Bemindde liefhebbers / al die gheerne lesen
Lesen wijs hier de waerheyt weerdich gheacht
Acht hebt opt alder eerste beghin van desen
Desen wercke vant graven dus na volbracht
Bracht wt der Ruppe oft Schelden dooz consten
Cracht van gheide coster sonder sparen (cracht
Csparen gheft oft arbeit dat en was noyt gebacht
Ghebacht waert eerst oer vierentachtich iaren /
Jaer / maende / dagen doe sulck werck boozt bare.

Op dat ghy moecht weten al die hebbē verstant
Therstant wil ick v'claelick te kennen gheben
Teggehen Ottrop der Hertoghinne baillant
Doe blande vol herooten worde ghedruen
Ghedruen dooz den Franschen Coninck beseben
Beseben heeft hy oozloch op dees landen sel
Fel is hy overcominen en lanck ghebleven /
Bleven is daer ons graven verstaghet snel
Snel leest om beters wille / spellet wel.

¶ Daet vant vercrighen.

Nag dat Hertoch Karel dootd voor Nancy bleef
Vrou Mary de dochter Bruessel tgraven toe schreef.

Als in veertichonder zebenentzebēsch schreef
Was Vrou Marie van Zabant Hertoghinne
Nae dat Karel haer vader booz hantp bleef
Nae haer hoocheyt wert eerst vsocht ter stadt gewin
Welck sy consenteerde dooz trouwe en minne (ne
Wwater te halen wt der Ruppe oft Schelden
Nae Bzuessel te bynighen tot in die Linne
Grauende dooz bosschen / beinden / straten / velden
Als willende boozleden dienst vergheiden.

Deer Henrick vander Meeren Ridder ghepzen
Deer vā Saventhen was Ouerbozgemeester doen
Deer Henrick Pypenpop Boozschepen te desen
Deer Henrick t'Sraert om clae bevoen
Deer Henric vander Werre ooc bype Ridder hoen
Warten vande Rucke / Landloot van Gintertalen

En Gheeraert Verckman die op dit sapsoen
Te Bzuessel Schepen waren om roze verhalen
Diet neerstich solliciteerden sonder falen.

Jā vande Blassche bozgemeester der Rattij was
Gentmeesters waren Jan sone Jans vande Rood
Zanck vanden Winckele op dit selve pas
Aert van Bogaerde / Jan de Weert die liefde groot
Boeghen der stadt van Bzuessel alsoot
Bleek / want metten boozsyden Heeren
Neerstich waren om het oozlochlich exploot
Der stadt te verwerben / sonder afkeeren
Godt wil haerder allen zielen vzeucht vermeerren.

Cozts worde soo vol beroerten alle blant
Mits oozloch / dieren tijdt / en pestilentie
En sonderlinghe hier te Bzuessel in Zabant
Watmen vanden graven maecte cleyn mentie
Daer na reesser pzoos mits differentie
Tussche Bzuessel en Mechelen om der keten wille
Tot dat Keyser Karolus met goeder intentie
Vijftienhondert eenendertich haer gheschille
Cesseerde by terminatien stille.

Als t'pzoos vander ketenen was ghewirdeert
Heeft de Keyser als die Recht en Raden beminde /
Dottrop van Vrou Maria gheconfermeert
Daer teghen Mechelen wedet als ick bebinde
T'pzoos sustineerden / dwelck quam ten inde
Anno vijftienhondert vijftich int gulden laer
Werdt by Vrou Marie de wijse ghesinde
Coninghinne wtghesproken by vonnisse clae
Present bepde den partpen int openbaer.

¶ Daet vanden bonnisse.

Den laetsten dach Mey de Keyser vvt Bruessel vertrack
De Coninginne t'vonnisse van tgraven vvt sprack.

Heer Jā vā Locquengie Ridder ons toberlaet
Heer vā Kockelberghe was doe Bozgemeester
Heer Aert vande Deetvelde Ridder Licetiaet (goet
Ande Kerst / Heer Jā vāder Ephe Ridder boez
Jöcker Philips vāder Rood / Aert vā Lathē moet
By Jan Debozrh / en Jan Spijken vergaten
Micheel van Ophem waren begherende spoet
Toter boozz gravinghen sonder beswaren
Anno vijftich dees seben Schepen waren.

Heer Jacob van Bregilles Ridder verheben
Heer van Chastreau / Joos vanden Rucke met
Fransops Biscot / en Pieter Rampaert beseben
Pieter vander Haghen Vleef houwer ongheliet
Vrienden al t'samen / met Joosen de Smet
Als Gentmeesters der stadt van Bzuessel gepzen
Dees ghingen met den boozsepe Heeren der Wet
Te Dode daer t'vonnisse was wtghelesen
Diesmen heel Bzuessel sach bzolich wesen.

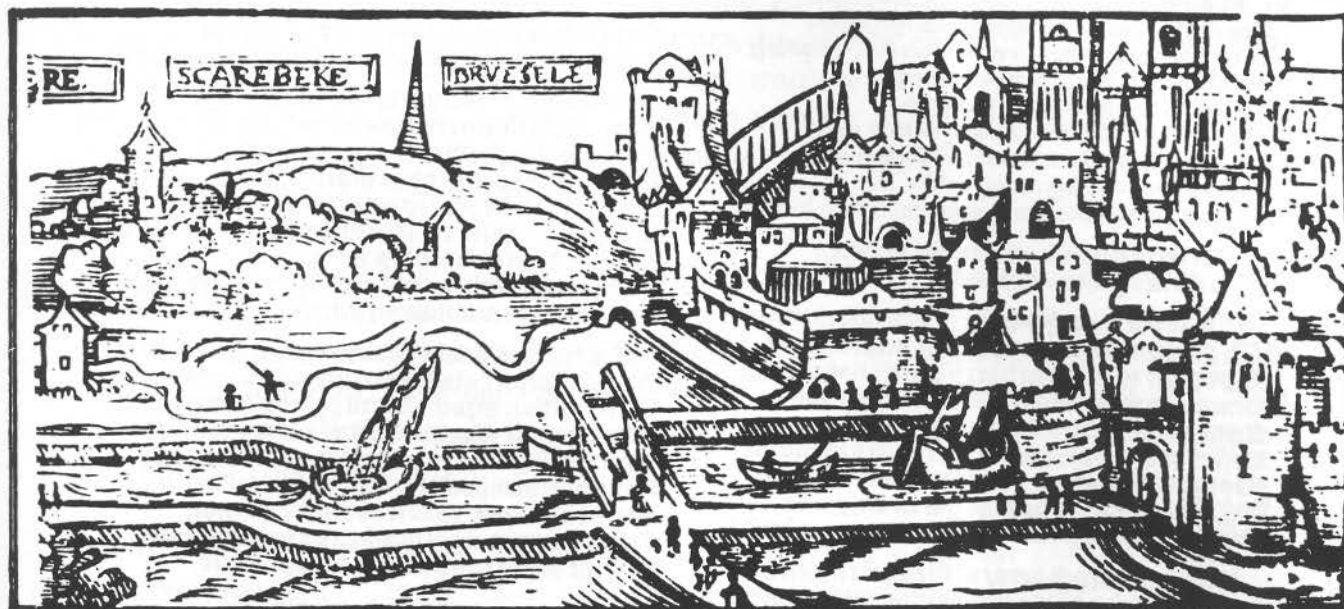
Byden Keyser Karolus de vijfde baillant
Sijn Commissarisen ter daert gheordineert
Die vanden wercke hadden wete en verstant /
Meester Pirasius Claessens ghecommiteert
Vnder Finantien Keyzers booz ghenareert
Heer Coznelis Schepperius Heer van Cekte wgs
Die van alles moesten zijn ghejudiceert
Van alle saken om na haerliedder aduys
Gehandelt / gewracht te worden goet en pzoovjs.

Om te ghecrighen het gheereste gheft
Hebben die bype Leden van Bzuessel int stadt
Haren besten pandt dat v'vmaelgheft opgheliet /
Wāt tot dit werck behoort wel eenen grooten schat
En om alle bluck wel te verckeren vadit

Fig. 2. Fragment van het gedicht in de uitgave 1591.

lijnen 8 en 9 linksboven verwijzen naar Neptunus

Op dezelfde tekening van het aanplakbiljet staat een ophaalbrug met brugwachtershuis afgebeeld, waar het jaagpad onder de brug doorloopt. Het gaat om de laatste brug vooraleer Brussel werd binnengevaren. We kunnen deze identificeren als de brug van Laken.

eesteren/Schepenē/Rentmeesteren

Fig. 3. De Lakense ophaalbrug naar het aanplakbiljet van 1561.
De beelden van Neptunus en Eolus bij het binnenvaren van Brussel.

De "*Nieuwe Chronijcke*" van 1565 bevat een kaart van het kanaal met vermelding der gemeenten, gelegen langs het kanaal. Het is duidelijk dat de laatste brug, die hier is getekend, maar niet als ophaalbrug, in Laken is gelegen. De dorpsnaam erbij is geschreven als "*Laken*".

Het is dáárnaar dat het aanplakbiljet verwijst : wie meedingt naar de prijzen zal zijn schip moeten leggen "*beneden de Leste Brugghe te Bruesselweerts om hen voor den Tinneele te verthoorne*".

Maar trekken we in de "*Chronijcke*" het jaar 1563 na, dan wordt het nóg duidelijker. Vermoedelijk werden de feestelijkheden hernomen in maart 1563. Ook nu komen de schepen aangevaren en de drie Rederijerskamers "*voeren de schepen tot aan de Laeckebrugge tegen ende brochtene innen (de Stadt)*".

Op die manier zien we dat de verbinding tussen de twee gescheiden Lakense dorpsdelen verzekerd werd door een heuse brug. De voorlaatste brug lag in Vilvoorde.

Op dezelfde kaart van "*De nieuwe Chronijcke*" zijn de typische omtreklijnen van de oude kerk van Laken goed herkenbaar. Maar hier werd de kerk bekeken van op de westelijke hoofdingang, terwijl Sanderus (1641) ons de kerk liet zien vanaf de apsiszijde (oostzijde).

De vierkante toren met zadeldak en vensters of galmgaten is in beide tekeningen herkenbaar, zoals ook de ongelijke lengten der beuken. De tekenaar van 1565 suggereerde dat de kerk op een hoogte stond. Tussen de ca 400 m dat de kerk-site van het kanaal verwijderd is, stond nog een woning.

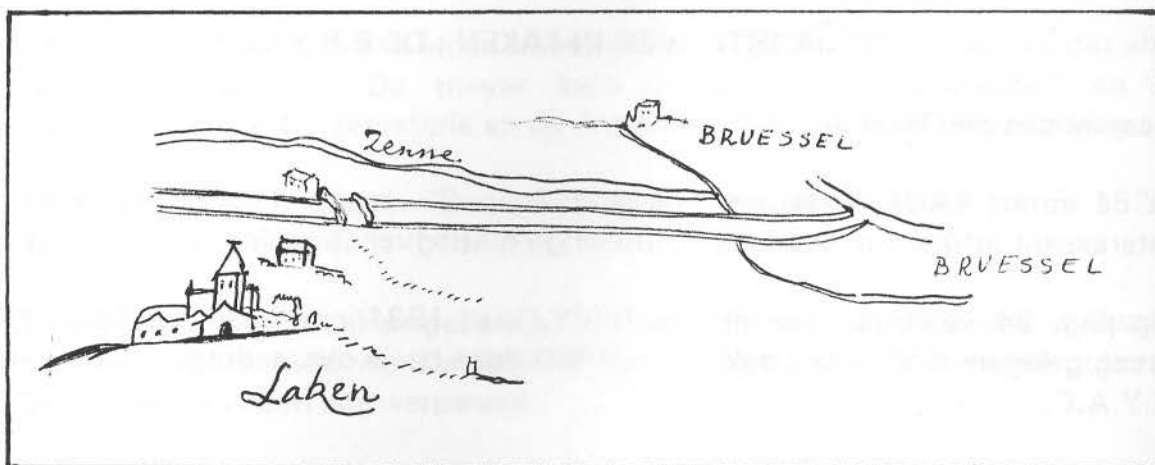

Fig. 4. Laken-dorp en Lakense brug naar de kaart toegevoegd bij de "*Die Nieuwe Chronijcke van Brabant*", 1565.

Hiermee werd de N.V. Zeekanaal eer aangedaan door haar te vermelden. De kronieken leren dat Brussel al in de 16e eeuw zijn stem kon laten klinken tot in Willebroek toe, met de doorslaggevende steun van de overheid.

Bibliografie

- (1) Wouters, A., *Brussel Vaart.*, Leuven, Acco, 1993. p. 23
Zeekanaal van Brussel tot de Schelde. Brochure van de N.V. Zeekanaal en Haveninrichtingen van Brussel.
- (2) Stadsarchief Brussel,
- (3) G. De Groote, "*Gijsbrecht Mercx gedicht ter ere der Opening van de 'Nieuwe Schipvaart'*" Brussel-Willebroek (1561) in : *Eigen Schoon en de Brabander*, jg. XXX, nr. 6-7, 1948, p.p. 263-276.
- (4) Cosyn, A. "*Laeken, ancien et moderne*". Brussel, Ch. Bulens, 1904, p. 15.
- (5) E.D.V "*Het tweede deel van de Hollandtsche ende Zeelandtsche Cronijck mitsgaders der Brabantsche, Vlaemscher, Gerderscher ende ander Nederlandse chronijcken*. Gethogen uit de Brabantsche Chronijck." 's Gravenhage, A. Hendrikcksz, 1591.

- (6) Van Hamme, M. *Brussel, van landelijke nederzetting tot wereldstad*. Nederl. bewerking H. Wouters. Mercurius, Antwerpen, 1968, p. 121.
- (7) Henne, A. en Wauters, A. *Histoire de la ville de Bruxelles*. DI I, Ed. Cult. & Civilisations, Brussel. (1845) 1975 p. 323, fig. 247.
- (8) Henne, A. en Wauters, A., loc. cit. p. 323, fig. 247.

H. Verstraete

DE JACHTHAVEN IN LAKEN : DE B.R.Y.C.

Reactie van een lezer

In de vorige LACA Tijdingen (jaargang 7 nr. 3 - maart 1996) verscheen een interessant artikel van Daniel Van Krieking met bovenstaande titel.

Op pag. 24 vernemen we dat de B.R.Y.C. in 1931 een basis ter beschikking kreeg gelegen in Wintam, ook dat in 1980 deze basis overgedragen werd aan de R.Y.A.C..

Wat betekent R.Y.A.C. ?

De beide letterwoorden werden aldus gevormd om gemakkelijk uitgesproken te kunnen worden : B.R.Y.C. als "**BRIK**" en R.Y.A.C. als "**RI-AK**".

R.Y.A.C. staat voor **Rupel Yacht Club**. Naar men ons vertelde mag de club zich nog niet "*koninklijk*" noemen omdat hij nog geen vijftig jaar bestaat.

Deze R.Y.A.C. verliet de basis Wintam en heeft momenteel zijn basis in Klein-Willebroek aan de allereerste kanaalsluis.

Hilde Verstraete

GRASDUINEND IN LAKENSE DOCUMENTEN

In 1826 sprak iedereen VLAEMSCH in Laken

In het stadsarchief van Brussel bevindt zich een merkwaardig Lakens document. Het wordt vermeld als "Personnel de 1826" (zie illustratie).

Het vermeldt de lijst van de "meyer" (burgemeester), de twee schepenen, de vijf raadsleden, de secretaris en de ontvanger der directe belastingen en accijnzen.

Interessant zijn de persoonlijke gegevens over deze bedienden :

- Uit de kolom "Talen welke ieder ambtenaar machtig is" blijkt duidelijk dat allen "Vlaemsch" kennen. De meyer kent bovendien de "Fransche" en de "Latijnsche" taal. De secretaris en de ontvanger zijn ook het Frans machtig.
- Het oudste lid is de meyer Cirez (geboren in 1757 dus circa 69 jaar in 1826). Het jongste, de secretaris (geboren in 1792 dus 34 jaar).
- De vijf leden zijn in Laken geboren. De meyer en de secretaris zijn in Brussel geboren. Een raadslid werd in Grimbergen en een ander in Wemmel geboren. De ontvanger is een Antwerpenaar.
- Allen wonen in Laken. Maar de meyer geeft ook Brussel als woonplaats op.
- De kolom "Qualiteit en beroep sedert hun mondigheyt" is ook interessant. De burgemeester is rentenier. De overige raadsleden, ook de schepenen, zijn landbouwer. Sommigen cumuleren dat met andere beroepen : de eerste schepen, Frans Wielemans, is ook meester-timmerman en bierbrouwer. Raadslid Gerardus Dumonceau is ook timmerman en herbergier. De secretaris heeft "een jaer gedient (sic) tot 16 Mey 1814 (*) onder het 1ste regiment van de ... garde van ...". Hij is ook landbouwer. De ontvanger was "administrateur van het gesupprimeerde klooster van Z.M. Jos II (**) van in het jaar 1781".
- Kinderrijkdom is er ook. De raadsleden hadden van vier tot acht kinderen (in het totaal 44 kinderen).
- In de "aenmerking" wordt een beoordeling gegeven (door de meyer waarschijnlijk, want hij wordt niet beoordeeld). Het gaat in dalende lijn : van "kundig bekwaam en werkzaam" naar "redelijk bekwaam", "wel bekwaam", "kundig en bekwaam" tot "bekwaam".

(*) waarschijnlijk in een geallieerd leger : Napoleon deed troonsafstand in Fontainebleau op 6 april 1814.

(**) Jozef II

Gemeente	Functien	Namen en doornamen	Geboorte
Lacken	Meyer	Cirez, Joannes 18 ^{de}	Binn 18 ^{de} 4 gbr 1757
Lacken	Schepenen 1 ^{de}	Willeman franciscus	Lacken 2 ^{de} 18 ^{de} 13 gbr 1773
il	Schepenen 2 ^{de}	Janssen henricus 4 ^{de}	il 6 august 1778
il	Raadslid -	Dimoncean, Gerardus	il 8 gbr 1760
il	wem	Vander Gote Joannes 18 ^{de}	4 aug. 1776
il	illem	Van Beneden 3 ^{de} 18 ^{de}	7 gbr 1775
il	il	Dehertoghe 5 ^{de} 18 ^{de}	Grimbergen 2 ^{de} 8 Jan 1752
il	il	Eluyghen franciscus	Wemmel 2 ^{de} 18 ^{de} 16 Oct 1788
il	il Secretaris	Vanden Gynse Jon. Jhn.	Dimpel 8 May 1792
il	Ontvanger der Gemeente en de sijnle belast. maccysen -	Wouter Christiaan Jhn.	autwerpen 26 Nov. 1763

Geile	Leichtste	Gehurt	Calen	Denmarking.
Woonplaats	Woonplaats	Woonplaats	Woonplaats	
	himmelmöndig = heyd		Welke des amttinae Maytij	

Brief	Brief	Gehurt met	de Maas
in de land	in de land	6 kinderen	Franken en latijnsch.
Laeken	Laeken	Gehurt met	de Vlaamische. Koning behvaem en in fransche behvaem behaest met de Belgie
in	Landbouwer	Gehurt met	de Vlaamische. Koning behvaem
in	Landbouwer	Gehurt met	de Vlaamische. Koning behvaem
in	Landbouwer	Gehurt met	de Vlaamische. Koning behvaem
in	Landbouwer	Gehurt met	de Vlaamische. Koning behvaem
in	Landbouwer	Gehurt met	de Vlaamische. Koning behvaem
in	Landbouwer	Gehurt met	de Vlaamische. Koning behvaem
in	Landbouwer	Gehurt met	de Vlaamische. Koning behvaem
Laeken	Laeken	Gehurt met	de Vlaamische. Koning behvaem
Laeken	Laeken	Gehurt met	de Vlaamische. Koning behvaem

Afzetting van de "meyer" Joannes Cirez

Enkele dagen na de Belgische Omwenteling stelde het Voorlopig Bewind zichzelf aan op 24 september 1830.

Het benoemde op 28 september daaropvolgend Pierre, François Van Meenen (1772-1858) als "Gouverneur Provisoire de la Province du Brabant Méridional" (Zuid-Brabant). Die liet er geen gras over groeien om Orangisten te ontslaan "Vu les nombreuses plaintes qui nous sont parvenues". Op 9 oktober 1830 werden vier Brabantse burgemeesters ontslagen (zij werden niet meer meyer genoemd) : Cirez van Laken en de burgemeesters van Sint-Jans-Molenbeek, Merchtem en Vorst (zie illustratie).

Pikant detail is dat de beslissing van Gouverneur Van Meenen om deze **Orangisten** weg te sturen gebaseerd is op een reglement dat steunde op een Koninklijk Besluit getekend door Koning Willem I (van het huis van **Oranje-Nassau**), d.d. 15 december 1820.

Joris Dillen.

(Bijlage 4 October 1830)
Le Gouverneur Prov. Soine
De la Province du Brabant Méridional
Vu les nombreuses plaintes qui nous sont
parvenues sur l'administration des Bourgmestres
des communes de Laeken, Molenbeek, Jean
Neubourg et l'absence de celui de
Vorst.
En vertu de l'art. 23 de l'instruction pour
les Bourgmestres du 17 Décembre 1820, j'arrête
officiellement et de l'art. 18 du Règlement
d'administration pour la capitale.
Arrêté
Les Sieurs, Sieurs, Bourgmestres, Brambilla &
et leurs fonctions de Mayor Anet sont suspendues
des places de Bourgmestres qu'ils occupent
respectivement dans les communes désignées
ci-dessus.

Cet arrêt du présent sera adressé à Monsieur
le Commissaire du District de Bruxelles, afin qu'il
en fasse immédiatement connaissance aux
administrations des communes que la
copie concerne.
Signé Van Meenen
Pour Expédition conforme
Le Secrétaire Général
Signé Duclos
Pour copie conforme
Le Commissaire (adjoint) de
l'arrondissement
Julien Mouton

EEUWFEEST VAN DE HAVEN VAN BRUSSEL

Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de haven van Brussel werd een folder uitgegeven. Buiten het algemeen programma van de activiteiten en happenings die zullen plaats vinden in het teken van dit eeuwfeest, bevat de folder een historisch overzicht van het ontstaan en de ontwikkeling van het kanaal van Willebroek en de Haven van Brussel. Het is een samenvatting uit "*Bruxelles-Grand port fluvial - Port Maritime de pénétration*", Malvaux, Brussel, 1955.

Het vangt aan in de 15e eeuw toen Brussel slechts één bevaarbare waterweg had, de Zenne. Deze grillige rivier kende vaak onstuimig hoogwater dat leidde tot rampzalige overstromingen, of kende in bepaalde seizoenen lage waterstanden die de scheepvaart onmogelijk maakten.

Dit alles bracht de veiligheid en de regelmatigheid van het handelsverkeer in het gedrang, zodat het idee ontstond om een kanaal van Brussel tot aan de Rupel te graven. De toestemming om de werken uit te voeren werd verleend door Maria van Boergondië op 4 juni 1477, doch na de dood van de Hertogin werden onze contreien door burgeroorlogen geteisterd waardoor het werk werd uitgesteld (zie illustratie).

Dankzij een wonderlijke uitvinding, de schutsluis, zou de stad Brussel zijn plannen kunnen uitvoeren in onverhoopte omstandigheden. Op 16 juni 1550 werd de eerste spadesteek gegeven door de ontwerper en toekomstige leider van het project : Jean de Locquenghien, Amman en Burgemeester van Brussel. Deze man slaagde erin na elf jaar ononderbroken hard labeur het werk volledig ten uitvoer te brengen. Het kanaal had een diepte van 2 meter. Men legde vier grote schutsluizen aan en bruggen en aquaducten werden opgetrokken. In de stad werd een dok met loskaaien gegraven. De inhuldigingsplechtigheden begonnen op 12 oktober 1561 en duurden enkele dagen.

De haven van Brussel nam langzamerhand uitbreiding. Vanaf 1565 werd een tweede dok gegraven, het Sint Katelijnedok. Later werden nog twee andere dokken gegraven naarmate de scheepvaart zich ontwikkelde.

In 1830 werden de haveninstallaties aangevuld met het Handelsdok en de diepte van het kanaal werd op 3,2 m gebracht. In 1868 werden de schepen niet langer door dieren voortgetrokken langs de jaagpaden maar werden voortgetrokken door sleepboten.

De tonnages van schepen en boten namen voortdurend toe, waardoor het oude kanaal moest worden aangepast. De regering nam plannen in overweging die voorzagen in de constructie van een zeekanaal met een diepte van 6,5 m en drie sluizen, en in een nieuwe haven voor de binnenvaart en het maritiem verkeer. De uitvoering van dit programma werd toevertrouwd aan de

Naamloze Vennootschap "Zeekanaal en Haveninrichtingen van Brussel" die werd opgericht in 1896.

De werken namen een aanvang op 28 mei 1900. Het kanaal zou voor het maritiem verkeer worden opengesteld in september 1914, maar door de Eerste Wereldoorlog werden de werken onderbroken. Bovendien werden bepaalde constructies ernstig beschadigd, vooral de bruggen. Na de wederopbouw werd het zeekanaal eindelijk ingehuldigd op 12 november 1922.

Al snel moesten de haveninstallaties worden uitgebreid want het verkeer bleef toenemen. Er werd besloten tot de bouw van een voorhaven aan de Van Praet-brug.

De Tweede Wereldoorlog had nog rampzaliger gevolgen voor de haven en het zeekanaal dan Wereldoorlog I. In 1940 werden grote delen van de haven vernietigd, o.m. : vijftien bruggen volledig vernield, meer dan zestig lichters in het kanaal tot zinken gebracht, oevermuren ingestort enz..

De vernielde bruggen werden vervangen door voorlopige mobiele bruggen. Deze waren echter niet breed en niet hoog genoeg, en het zeekanaal werd onbevaarbaar voor rijnlichters van meer dan 2.000 ton en voor zeeschepen.

Er werd een einde gesteld aan deze hoogstnadelige situatie voor de talrijke industrieën die langs de kaaien waren gevestigd en voor de economie van het land in het algemeen, door het in dienst stellen van de nieuwe draaibruggen van Willebroek en Kapelle-op-den-Bos. Daarop volgde de draaibrug op de weg Brussel-Boom-Antwerpen. Zo konden weer grote schepen en rijnlichters doorvaren tot Vilvoorde en Haren-Buda.

In juni 1995 werd de nieuwe draaibrug van Buda geopend. Zo verdween de laatste hindernis en had de hoofdstad opnieuw een uitweg naar zee. Zeeschepen kunnen dus voortaan weer doorvaren tot de Brusselse voorhaven, die opnieuw bereikbaar is voor schepen van 105 m lang, 14,70 m breed, met een diepgang van 5,60 m en een maximale hoogte van 30 m. Deze hoogte wordt op 33,50 m gebracht dankzij de definitieve brug van Klein-Willebroek, aan de weg Brussel-Boom-Antwerpen.

Georges Vanden Bussche

BESCHRYVINGE
VAN DE
SCHIP-VAERT
VAN DE EDELE STADT
BRUSSEL

Het selve Octroy aen de selve Stadt
vergundt op den 4. Junius in het
laer ons Heere duyſent vier-hon-
dert ſeven-en-ſeventigh.

COPYE VAN HET EERSTE

OCTROYE

Van dat men't Water uyt het Schelde,
tot Brussel herwaers brengen sal
door een nieuwe gravinge.

B

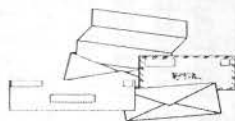
MARIE by der Gratie Godts Her-
toginne van Bourgondien van Lo-
tryck, van Brabant, van Limborch, van
Lutzenborch ende van Gelderlandt.
Gravinne van Vlaenderen, van Artois,
van Bourgondien, van Pallantine, van
Henegouwe, van Hollant, Zeelandt,
van Namen ende van Zutphen. Marck-
gravinne des Heyligh Rycx: Vrouwe
van Vriesslandt, van Salmes ende van
Mechelen, doen kondt alle Lieden die
nu zyn, oft naermaels wesen sullen, dat
ter ootmoediger versoeck van onse wel
beminde, die ingesetene onser Stadt
van Brussel, Wy de selve ingesetene
gewillecoert, verleent, ende geconsen-
teert, willecoeren, verleenen ende con-
senteren voor ons, onse erven, ende
naerkomelingen, Hertogen en Hertog-
innen van Brabant uyt sonderlinge
gratien, overmits dese onse brieven
die Pointen ende Articulen hier naer-
volgende.

EERSTEN ARTIECKEL.

Inden eersten datmen het Water uyt
de Schelde oft de Rupel te Brussel-
waerts sal mogen leyden ende die ne-
men tot wat plaetsen der Stadt best
gelieven sal, ende haer behoortlyck
duncken soo verre hyde die Oeveren
vande stromme Brabandt toebehooren.

LOOKES DIALECT

Reacties van lezers

MOKKE (zie LACA Tijdingen maart 1996)

Mevrouw Calcoen uit Nieuwpoort, geïnteresseerd in het dialect van haar streek, stelt vast dat het woord "*mokke*" aan het verdwijnen is voor de woorden "vriendin", een "lief".

Een Westvlaamse "*mokke*" staat voor een vrouw met licht pejoratieve betekenis als "*het lief van een (getrouwde) man of weduwnaar*". Zij is van om het even welke leeftijd. "*Moksje*" is de nog gebruikelijke benaming bij het aanspreken van een vrouwelijke kennis, met wie vertrouwelijk wordt omgegaan en heeft een positieve bijklank.

In het woord "*mokke*" of "*moksje*" zit wel een bijklank van een mollige vrouw.

H. Verstraete

ER WORDT VERWEZEN NAAR DE SCHROOM VAN LACA

In het aprilnummer van het ledenblad van de Academie van het Brussels, "*Brussels Dialect*", verscheen een artikel onder de titel : "*Wat iedere Brusselaar moet weten over Brusselse scatologie*".

Zoals de auteur Marcel de Schrijver stelt gaat het over scabreuze onderwerpen (sch..., str...). Hij doet er dan ook een aanbeveling bij, die hij uit LACA Tijdingen overneemt, namelijk er voor te zorgen "*dat die tekst buiten het bereik van kinderen en gevoelige mensen blijft...*". In voetnoot verwijst hij daarbij naar het artikel dat ons actief lid, Georges Vanden Bussche, publiceerde in ons nummer van december 1995 : "*Over de rijkdom van een taal of de subtiliteiten van het Brussels dialect*". Hierin had Georges deze aanbeveling gedaan.

Een compliment dus voor de schroom van Georges Vanden Bussche !

J. Dillen

LACA TIJDINGEN

M.M

1. Bedenkingen bij Laca nr. 3 - maart 1996 (eens te meer een zeer goed nummer !)

- Over het woord "**mokke**" :

In het Middelnederlands, het Nederlands van de 12de tot op het einde van de 15de eeuw, bestond het woord "mocke" dat volgens Verwijs-Verdam - Het Middelnederlandsch Woordenboek (1859) - "zeug" zou betekend hebben en bij overdracht "vuile vrouw, slet, ontuchtige vrouw".

Het van Dale - Etymologisch Woordenboek (1989) van dr. P.A.F. van Veen geeft dezelfde verklaring* maar vermeldt ook de betekenis "dik kind, mollige vrouw. Die betekenis vindt men eveneens in het Westvlaams Idioticum (1870-1873) van De Bo.

* **Mokke** is ook Bargoens en het is merkwaardig dat het Woordenboek van Bargoensch (1886) van Isidoor Teirlinck aan "mokke" eveneens de betekenis "slecht vrouwpersoon" geeft.

In Op z'n Asses - Bouwstoffen voor een Woordenboek van het dialect van Asse (1987) wijst Lode Pletinckx er op dat dit woord, dat oorspronkelijk duidelijk een ongunstige betekenis had, zich in gunstige zin ontwikkeld heeft nl. in de betekenis van "liefje, meisje" en dat het vermoedelijk via het Brussels in het Asses is binnengedrongen

Akkoord dus met Mevrouw Antoni-Buschmann dat het Brussels **mokke** niet noodzakelijk mollig is maar dat het woord in het Nederlands taalgebied alleen in het Brusselse zou gebruikt worden is onjuist. Het wordt inderdaad vermeld in de Diksjonêr van 't Leives (1994) van Willy Wellekens (= meisje), in het Woordenboek van het Lokers Dialect (1995) van Marcel Pieters (= verloofde, jonge vrouw) en in het Oostends Woordenboek (1972) van Roland Desnerck (= meisje) om slechts die drie werken te citeren.

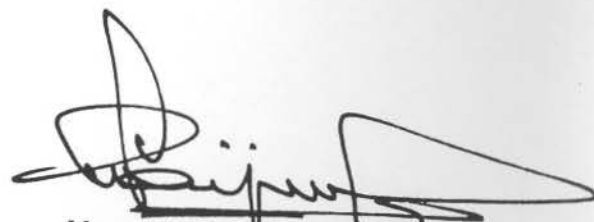
§

- **Lievevrouwbeestje** is een gewestelijk benaming voor Lieveheerbeestje schrijft de Grote Nederlandse Larousse Encyclopedie. Dat klopt want verschillende woordenboeken van Nederlandse dialecten (Brussel, Leuven, Lokeren o.a.) vermelden het. Andere encyclopedieën en geen enkele van de verschillende (5) wetenschappelijke werken over insecten die ik raadpleegde vermelden het woord. Dat is merkwaardig want in de Herziene Woordenlijst van de Nederlandse Taal - het beroemde "Groen Boekske" - (Ed. 1990) zijn de twee benamingen wel weerhouden !? Is "Lieveheerbeestje" een vertaling van het Frans "bête à bon Dieu" of omgekeerd of is er een andere oorsprong ? Bij gelegenheid zal ik dat aan een etymoloog vragen want ikzelf weet het niet.

Maar volledig akkoord met Georges Vanden Bussche: het Brussels kent alleen **Leevraabisjke** of **Leevraabisjke** !

§

- "**Zij dronken een glas, zij pisten een plas, en lieten de zaak zoals die was**" werd gezegd van de tweede Grote Vergadering in 1717 van de Staten-Generaal, de latere volksvertegenwoordiging in het Koninkrijk der Nederlanden. Ook ik heb dat gezegde in het Brussels geleerd maar oorspronkelijk was het dus Nederlands.

Marcel de Schijver

OLLANDERS EN EITE EN DRINKE (een Hollandse Belgenmop)

Overtlest kwamp er nen Ollanse collega in mainen burau en ij was wreedig (naigh ?) entoesiast want ij a e neut restauran gevonne.

't Was ne Limbeurger en da's 't zeulfde nieet as nen echten Ollander. Mo as ge bai nen ond slopt kraigde zain vlooie. Mo d'ollanders da ba ons wuune hemme hiej oek liere eite :

"Leuk hoor, want het is er lekker, gezellig en niet te duur"

Da leste moeder ba d'Ollanders altaaid bai zain, ne woe.

"A, en wo es da ?"

"Aan de "vismet" (Ollanders probeire et Brussels/Lookes noo te doen, mo ze kunnen er nen ond zain voute van) "het restaurant heet O.K. of Okay of zoiets in die aard".

Enkele dooge ternoo, Joris op zeuk no da neut spel.

Niks gevonne, tot da zaine frang viel, pardon zaine gulde viel.

't Was nieet O.K. of Okay mo **AU QUAI** ! Dei Ollanders kunne niks van 't Frans, da ze spreike gelijk waille Ingels : met veul hoar op of me ne mont vol pataate. En van eite kenne ze nog veul minnder.

Dane zeulfde Ollander hei ma ne ki gezeit datem zoe geire daane Spoansje "brandewijn" droenk, gemokt van appelle. IJ kost ni direkt op den noom komme ... totam zaa : "**CALVAADOS**". IJ aa em gemist. IJ paisde da alle woude dad' oïtschieë op "dos" Sponsj zain.

Of uude ni goet.

Joris van Duffel

NOTA.

Brusseleirs zulle zegge da in main tekste ni genoeg Franse woude veuikomme. Mo onze grueite toolgeliede, Emile Leemans, hedal dikkes geïnsisteid da in 't Lookes minder vreumde woorde stoon oemda Looke vreuger een deurp was, woo dater minder vreumde woendegen as in Brussel en da Lookes dus zoiverder Nederlands, pardon, Brabants (gie Vloms) es.

"HET KONINKLIJK DOMEIN VAN BOUCHOUT EN ZIJN KASTELEN"

De Zwitserse kunstschilder, Edwin Ganz, overleden in 1946, woonde nog vele jaren na het overlijden van Keizerin Charlotte (1927) op het domein van Bouchout, te Meise.

Van zijn hand bestaat er een boekje met bovenvermelde titel, dat hij schreef in de Franse taal en zelf uitgaf in 1941.

Bij het naderen van zijn dood vroeg hij schoolhoofd Jean Van Gijseghem om het boek te vertalen in het Nederlands.

Pas bij het beëindigen van zijn beroepsbezigheden kon het verzoek nagekomen worden. Zo verscheen in 1987 de eerste druk van de Nederlandse versie.

Omdat we er gegevens in terugvinden over Laken, zijn we geïnteresseerd in dit groenogend boekje van een zestigtal bladzijden en gedrukt op glanzend papier.

Nu, vijftig jaar na het overlijden van Edwin Ganz, werd een tweede druk van de Nederlandse versie uitgegeven en blijkt dat ook nog exemplaren in de Franse taal verkrijgbaar zijn.

Henriette, Hertogin van Vendôme, Prinses van België, schreef in 1939 in het voorwoord : ...*"De Belgische bossen tellen de mooiste bomen welke ik ken (in Europa). De prachtige beuken van het Zoniënbos, van de parken van Laken en Bouchout bereiken een bewonderenswaardige hoogte, die geen afbreuk doet aan hun sterkte en ruimte."*

Tevens riep zij enkele herinneringen op uit het leven van haar tante, Prinses Charlotte van België, die bijna vijftig jaar op het kasteel van Bouchout had gewoond.

We vinden foto's van de kinderen van Leopold I met bijzondere aandacht voor Prinses Charlotte.

Ook is er een bespreking van de ets met de baronie van Bouchout, getekend in 1692 door Harrewijn. Daarop staat in de rechterbenedenhoek een kleine afbeelding. Het gaat om het bezoek dat de echtgenote van Maximiliaan-Emanuel van Beieren (1691-1711) bracht aan Baron en Barones Pierre-Ferdinand Roose van Bouchout-Meise. Deze echtgenote was niet minder dan de dochter van Jan **Sobieski** III, Koning van Polen (1674-1697), de *"defensor fidei"*, onder wiens leiding de door de Turken omsingelde stad Wenen in 1683 werd doorbroken. Haar moeder, gehuwd met Jan III, was Markiezin Marie Casimire Lagrange d'Arquin uit Frankrijk.

In hetzelfde boekje vinden we een voorstel van de heer A. Cosyn, uitgesproken in de gemeenteraad van Brussel van 4 april 1927. Hij wenste het Domein van Bouchout in zijn oorspronkelijke toestand te bewaren en het voor verkaveling te behoeden.

Het boekje bevat vooral foto's van het domein van Bouchout en van schetsen of schilderijen van Edwin Ganz.

Deze uitgave is te verkrijgen bij de heer Jean Van Gijsegheem, Brusselsesteenweg 9, 1860 Meise.

Hilde Verstraete

AFSTAMMELINGEN VAN Leopold I

Lofwoorden voor erelid V. Capron

In VVF-Info van mei - juni 1996 (*) lazen we het volgende :

"Gefascineerd door vorstelijke dynastieën en hun genealogische raadsels komen er met de regelmaat van een klok historici en genealogen in de mediabelangstelling."

In het Nieuwsblad van 25 jan. jl. konden we wat vernemen over de *natuurlijke* afstamming van onze eerste koning. Zo beweert de Brabantse familie GIRARDIN, dat haar stamvader François-Alexis Girardin, (St.-Joost-ten-Node 1847) een zoon was van een juffrouw Girardin en Leopold I. De tot nu toe aangevoerde bewijsvoering vinden we eerder zwak : fysische gelijkenissen met de Coburgs zijn vast niet erg uitzonderlijk.

Degelijk werk en eerder uitzonderlijk voor het genre - geen opstapeling van hypothesen noch goedkope insinuaties - is de brochure van de heer Victor Capron, *La descendance naturelle de Léopold Ier, roi des Belges*.

Hij volgde de afstamming van Arcadie Claret, wiens zonen later de adellijke benaming "von Eppinghoven" bekwamen.

(*) VVF-Info, tweemaandelijks mededelingen- en informatieblad van de *Vlaamse vereniging voor Familiekunde*, afdeling Brussel.
19de jrg. nr. 121, mei-juni 1996, p. 44-45.

DITJES EN DATJES

TOPONYMIE

1. Willem De Molstraat

In onze publikatie van september 1992 verscheen een artikel over de Lakense musicus Willem De Mol naar wie een straat in onze gemeente genoemd werd (in de reeks "*Er zit muziek in Lakense straatnamen*").

Dat deze te jong gestorven toondichter (1846 - 1874) nog niet in de vergetelheid terecht is gekomen, blijkt uit de titel van een recentelijk uitgegeven publikatie. Het Algemeen Nederlands Zangverbond heeft met name drie bundels "*Vlaams Romantische Sololiederen*" uitgebracht. De titel van de verzameling luidt : "*Ik ken een lied*". En, zoals vermeld, is dat de titel van een lied gecomponeerd door onze Willem De Mol. Uiteraard wordt dat lied zelf in de verzameling opgenomen.

Even herinneren aan wat over deze compositie werd geschreven :

- Dat lied mag beschouwd worden als één van de mooiste die in de Nederlandse taal bestaan (Muziek Warande, 1 februari 1923)
- "Mijn moederspraak" de Peter Benoit représente avec "Ik ken een lied" de Willem De Mol ce que la sensibilité flamande a réalisé de plus pur et de plus tendrement émouvant au XIXe siècle (Revue Musicale Belge, 20 juni 1934).
- Geen lied heeft ooit een volk dieper ontroerd dan "Ik ken een lied". Geen lied bleef ooit zo vastgeklemd in eigen aard. Wie niet Vlaming is kan er zeer moeilijk de gemoedelijke expressie van begrijpen (Willem Pelemans in "Het Laatste Nieuws", 20 februari 1946).

2. Maria-Christina of Christina ?

Tijdens een bezoek aan de "*Koningin der Badsteden*", Oostende, merkte ik op dat onder de talrijke straten met "*koninklijke*" namen er een Christinastraat bestond.

Zou deze naam iets te maken hebben met onze Maria-Christina ?

Onze collega's van de Oostendse Heemkring "*De Plate*" werden ondervraagd en, ja hoor, volgens hen ging het om de Aartshertogin van Oostenrijk (1742 - 1798), gouvernante van de Oostenrijkse Nederlanden. Deze straat ligt aldaar trouwens in de buurt van de Jozef II-straat, genaamd naar de broer van Maria-Christina.

Waarom de eerste voornaam Maria in Oostende weggelaten wordt is en blijft een open vraag.

BEELDHOUWWERK IN LAKEN

Fernand Debonnaires

Fernand Debonnaires is de beeldhouwer waarvan twee werken in Laken terug te vinden zijn : het monument Adolphe Max aan het Louis Steens plein (aan de rand van het Ossegempark) en het beeld van Sint-Amandus aan het fronton van de Onze-Lieve-Vrouwekerk in Laken (tweede beeld van links naar rechts).

Zijn biografie staat beschreven in ons tijdschrift van december 1990.

Dat deze kunstenaar nog niet vergeten is, blijkt uit het feit dat werken van hem werden opgenomen in een tentoonstelling, door de Kredietbank gehouden in haar galerij aan de Grote Markt in Brussel van 14 februari tot 16 april 1996. (*)

Het thema luidde : *"De innerlijke stilte; de animistische tendens in de Belgische sculptuur rond 1940"*.

Er prijken zeven werken van Fernand Debonnaires, naast beelden van Oscar Jespers, George Grard, Charles Leplae, Henri Puvrez en Antoine Vriens (deze laatste heeft ook werk staan aan de kerk van Laken, met name Sint-Willebrordus, achtste beeld van links naar rechts).

De thans nog levende en bijna 90-jarige beeldhouwer wordt dus tot de belangrijkste kunstenaars van medio de twintigste eeuw gerekend.

Joris Dillen

(*) Van 15 september tot 30 november 1995 werd de tentoonstelling gehouden in Luxemburg.

Debonnaires, De geboorte van Aphrodite en Gaand naakt

LATIJN OF MIDDELNEDERLANDS ?

In ons nummer van maart 1994 werd een artikel gewijd aan de eed die de schepenen van Laken in de middeleeuwen aflegden en die in het Nederlands van toen gesteld was.

In de heruitgave (1975) van het lijvig werk van A. Henne en A. Wauters (*) hebben zij het over de eed van de Brusselse schepenen. Ook dat document is in het Middelnederlands opgesteld (hij is wel veel uitgebreider dan die van de schepenen van Laken). De auteurs doen het echter voorkomen alsof het origineel in het Latijn is gesteld. Niets is echter minder waar want de basistekst luidt als volgt :

(Ic) sweere, op de heylighen ende opt heylighe evangelium / Dat ic met gheenre hande persoene verbonde nog geloften gedaen en hebbe / noch nyemant met mi, noch van minen wegghen / noch tot minen behoef om mi te kiesene oft te doen comene of yemant anders te hulpene oft te vorderen om te comene totten Schepenscape, Guldekenscape oft tot eenighen anderen ambachte der stad van bruessele. Ende dat ic sal bliven bijden eenen die in tebatte genoemt es / dien ic houden sal voer den besten / en den wijsten / den gestentichsten ende den oirboirlijksten der heylighen kercken / onsen genedighen heere van Brabant. Der / gemeyn der stad van bruessele ende den geslechte van allen den ghenen die mi zin tebatte vanden vieren genoemt selen werdden / na zijn beste verstaen ende op mijn ziele. Ende soe wat woerde ocht ergumenten / dat in deser saken tusschen mi ende die ander viere ocht eenighen van hen gevielen. Inde voerseiden rade om eenigher persoene voerwaert oft achterwaert te lettene wederlegghene ocht te verantwerdene ocht oec anders in eenigher manieren dat ic die woerde ende argumenten ...

Hilde Verstraete

(*) Henne, A. - Wauters, A. *"Histoire de la ville de Bruxelles"*, nouv. éd. du texte original de 1845, augmentée ... par Mina Martens, archiviste de la ville, 4 dln., Brux., 1975, T I, p. 143, fig. 110. / MS n. 3402, fo 24 verso, Stadsarchief Brussel.

"KODDIGE" VOORSTELLEN VAN DE COMPUTER BIJ DE SPELLINGSCONTROLE

LACA probeert een verzorgde taal te gebruiken en storende fouten te vermijden.

Onlangs werd een computerprogramma aangekocht dat een spellingscontrole uitvoert. De machine haalt heel wat fouten uit de teksten.

Hij controleert echter alleen woorden, geen zinnen. Zo liet hij voorbijgaan : 400 jaar "gelden" i.p.v. ... "geleden". Het woord gelcen bestaat, dus laat hij de fout onverbeterd.

Uiteraard kent hij ook geen eigennamen. Toch doet hij krampachtige pogingen om zijn steentje bij te dragen voor het controleren van teksten met eigennamen.

Zo verbetert hij Wauters (Alphonse Wauters, de historicus) in "Wouters". Waarom is niet duidelijk.

Onze voorzitter, L. Candau, wil hij veranderen in "Canada". Voor ons actief lid, Van Krieking, suggereert hij het woord "kriekende".

Hij kent de eilandengroep Samoa niet (in het artikel van Jozef Coolsaet "Robert Stephenson op het kanaal van Willebroek" in ons vorig nummer). Hij stelt SAMBA voor.

En het tofste voorstel uit het elektronisch brein bestond erin de monarchie van de Habsburgers te vervangen door de monarchie van de ... "HAMBURGERS" !

Echt waar !

Suzanne Pulinckx

HERNIEUWING LIDGELDEN

Met dit nummer loopt ons achtste werkingsjaar ten einde. Mogen wij onze geëerde leden vragen spontaan hun lidgeld voor het jaar 1996/1997 te hernieuwen (250 F.) op rekening nr. 068-2095230-57 van LACA.

Steungelden zijn steeds welkom !

Door dit bedrag nu reeds over te schrijven zou U onze schatbewaarder heel wat hoofdbeslommeringen besparen.

Met heemkundige dank en LACA-groeten.

INHOUD

	pag.
1. Ten Geleide (L. Candau)	1 - 3
2. 100 jaar N.V. Zeekanaal en het lofdicht van Gijsbrecht Mercx uit 1561 (H. Verstraete)	4 - 12
3. De jachthaven in Laken, de B.R.Y.C. (H. Verstraete)	12
4. Grasduinend in Lakense documenten (J. Dillen)	13 - 16
5. Eeuwfeest van de haven van Brussel (G. Vanden Bussche)	17 - 19
6. Lookes dialect (H. Verstraete - J. Dillen)	20 - 22
7. Het Koninklijk Domein van Bouchout en zijn kastelen (H. Verstraete)	23 - 24
8. Afstammelingen van Leopold I (H. Verstraete)	24
9. Ditjes en Datjes (J. Dillen)	25 - 26
10. Latijn of Middelnederlands (H. Verstraete)	27
11. Koddige voorstellen van de computer bij de spellingscontrole (S. Pulinx)	28

